

József : Szakadék, Darvas József : Egy parasztcsalád története.

Ezen kívüli javasolta a munkaközösség, hogy kezdjék el a XX. századi lírai antológia szerkesztésének előmunkálatait. Ebbe az

antológiába belekerülne a XX. század költészetének minden jelentős alakja ; itt kellene tisztázni a munkásmozgalmi költészet kérdéseit, valamint a népies mozgalommal összefüggő egyes problémákat.

Komlós Aladár beszámolója Komjáthy Jenőről

A XIX. század második felével foglalkozó munkaközösség november 5-én vitatta meg Komlós Aladár nagyobb tanulmányát Komjáthy Jenőről.

Az életrajz során Komlós Aladár új adatokat ismertetett az első versek kronológiájára, Komjáthy egyetemi tanulmányaira és 1886-ban Balassagyarmaton lezajlott fegyelmi vizsgálatára vonatkozóan. Erősen kiemelte Komjáthy eltávolodását a schopenhauerizmustól, foglalkozását Spinoza tanításaival. Megrajzolta a költő polgáriiskolai tanárságának nyomorúságos viszonyait Szelicén, ismertette irodalompolitikai cikkeit, Tisza Kálmán és az irodalom c. vázlatát. Költészetét méltatva kiemelte forradalmi hangjait, amelyek azonban homályos célokat, mintegy a költők és filozófusok eszményi államát tűzik ki célul. Komjáthy a nagy ember nevében »a kéj és szabadság« eléréséért harcolt a »szarnökság és nyomor« ellen, de a harc által elért eredményekből mindenkit részesíteni kívánt s ezért nem volt Nietzsche követője. Forradalmi verseivel elszakíthatatlannul együtt járnak szinte hipnotikus önáltatást sugárzó költeményei, melyek egy panteista misztika körvonalait rajzolják ki.

Komjáthy Jenő mélyen idealista és izolált költő, de idealizmusa nem engedmény a fideizmusnak, izoláltsága nem jelent elszigetelődést a forradalmiságtól, hanem mindkettő a sajátos századvégi magyar viszonyok között (ehhez természetesen hozzájárultak a költő egyéni körülményei) gúzsbakötött, bizonyos fokig deformált forradalmiság megnyilatkozása. Lírája testetlenségében szinte egyedülálló költészetünkben, eredetibb és merészebb minden kortársánál, de csak egy része mutatja a valóságot — mi ezt a részét emeljük ki elsősorban, szemben Babitsékkal, akik az önáltató álmot csodálták benne. Inkább Ady elődje forradalmi törekvései miatt, mint Babitsék l'art pour l'artos csoportjáé.

Az előadást követő vitában *Sötér István* kiemelte Komlós Aladár tanulmányának eredményeit, összevetve azt a korábbi feldolgozásokkal. *Sötér Komjáthy nyelvével* foglalkozva megállapította, hogy formailag figyelemreméltó Komjáthy szintelen, nem plasztikus nyelve, verselésbeli egyhangúsága. Képanyagában kevés az új vonás, sok mindenben Bajzáékra emlékeztet. Mindent

összevetve Arany irányához képest nála formai hanyatlás mutatkozik. *Mátrai László* szerint Komlós Aladár nem ítélte meg eléggé pártosan Komjáthy Jenő világnézetét, nem nézte a materializmus és idealizmus harca szemszögéből. Komjáthy súlyos teherterele a misztika, minthogy a 19. század végén már semmiféle haladó misztika nem képezhető el. A költő, — *Sötér* által helyesen megvilágított formai hanyatlása — végső fokon tartalmi hanyatlásának tükörképe. Komjáthy Jenő minden lázongásával együtt is a modern »harmadik út« első nagyarányú képviselője nálunk.

A vita többi résztvevői általában visszautasították *Mátrai László* túlságosan merev, a kor összefüggéseit figyelembe nem vevő elgondolását, de több számottevő ponton nem értettek egyet az előadóval sem.

Így *Németh G. Béla* rámutatott arra, hogy Komjáthy Jenőnél a spinozai »amor intellectualis« hatása van olyan erős, mint a miszticizmusé. Mind *Németh G. Béla*, mind *Bikácsi László* hiányolták Komlós koncepciójából, hogy Komjáthy Jenőt nem állította be eléggé az ú. n. ellenzéki irodalom láncolatába. *Bikácsi László* szerint nem lehet figyelmen kívül hagyni Komjáthy Jenő következetes ellenzékiességét a hivatalos irodalommal szemben. Komjáthy nem lehetett »A Hét« lírikusa, mert ennek a folyóiratnak az ő lázongása túlságosan sok lett volna.

Harsányi Zoltán nem találta mindenben igazságosnak a Komjáthy és Reviczky között vont párhuzamot — szerinte nem hangsúlyozódott kellőképpen, hogy Reviczky többször nagy erővel mondott ellent a schopenhauerizmus embertelen végkövetkeztetéseknek.

Nagy Miklós szerint Komjáthy Jenőt nem lehet »harmadik utasnak« tekinteni. A Nyugat »harmadikutasait« az esztétizmus, a külső társadalmi viszonyokkal való rezignált elgedettség, s helyette a lélek belső világába való emigrálás jellemzi, ami Komjáthyból teljesen hiányzik.

Németh G. Béla hangsúlyozta, hogy a költő antiklerikalizmusa erősen társadalmi eredetű, nem pusztán filozófiai jellegű. Szerinte Komjáthy Jenő az új tartalmakhoz új formai elemeket is talált, ha nem volt is fordulatot jelentő újító.

A kiadásért felel: Mestyán János

Műszaki felelős: Tóth Ferenc

Kézirat beérkezett: 1954. I. 26. — Példányszám: 2400 — Terjedelme 105 (A/5) l v

29450/54 — Akadémiai nyomda — Felelős vezető: ifj. Puskás Ferenc